

OBITELJSKE PRILIKE PROBANADA KAO ELEMENT USPJEŠNOSTI ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR¹

Dejana Tasić

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakultet za defektologiju, Zagreb

UKD: 376.5
Zaprimljeno: 7. 12. 1992.

Sažetak

Namjera je ovog rada da u okviru znanstveno-istraživačkog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju", tematska jedinica "Maloljetni delinkventi u probaciji", odgovori na pitanje koliko su i na koji način obiteljske prilike maloljetnika, shvaćene kao socijalnopedagoški okvir za rad voditelja odgojne mjere, povezane s uspješnošću odgojne mjere pojačana briga i nadzor. U tu su svrhu provedene dvije kvazikanoničke analize kovarijanci. Prvi QCCR iznalazi relacije između obiteljskih prilika maloljetnika kao jedne i katamnestičkih varijabli efikasnosti provedenog tretmana kao druge grupe varijabli. Drugi se odnos na ove iste obiteljske prilike i varijable koje opisuju percepciju tretmana od strane samih probanada. Postavljena je osnovna hipoteza po kojoj će efikasnija i pozitivnije doživljena odgojna mjera pojačana briga i nadzor biti češće evidentirana kod probanada koji potiču iz obitelji koje ni po kojoj osnovi ne iziskuju socijalnozaštitne intervencije društva. Istraživanje je provedeno na uzorku od 158 ispitanika kojima je sud u razdoblju od 1. 10. 1982. do 15. 1. 1985. godine u Općinskom i Okružnom sudu u Zagrebu izrekao odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor. Svi ispitanici stalno borave na području grada Zagreba, a pretežno su muškog spola (90%). Prvom je analizom izolirano 8, a drugom 10 parova kvazanoničkih faktora. Postavljena hipoteza je potvrđena, a autor ukazuje na moguće implikacije dobivenih rezultata na praktično provođenje ovakve odgojne mjere.

KLJUČNE RIJEČI: pojačana briga i nadzor, obitelj, maloljetni delinkventi, međuljudski odnosi, kvazikanonička analiza kovarijanci, katamneza

1. UVOD

Svako krivično djelo, kao i sankcija koja za tim slijedi, nedvojbeno ima svojevrstan utjecaj, kako na samog počinitelja, tako i na obitelj koje je on član. Kada se radi o maloljetnim počiniteljima krivičnih djela kojima sud izriče odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor (skr. PBiN), veza između izrečene mjere i obitelji maloljetnika je naročito izražena. Ona se, naime, provodi u primarnoj sredini delinkventa, a njena je namjera uvođenje određenih novina u tu sredinu. Na utjecaj obiteljskih prilika maloljetnika na izricanje i provođenje pojačane brige i nadzora ukazuje i zakonsko određenje mjere po kojem će se ona izreći u slučaju kad "roditelji odnosno staratelji nisu u mogućnosti da sami dovoljno utječu na ispravan odgoj, ponašanje i ličnost maloljetnika" (čl. 14 st. 1 KZ RH). Stoga njen voditelj ima obavezu sagledavanja obiteljskih prilika probanda kako

bi, sanirajući njena nepovoljna obilježja, omogućio ostvarivanje svrhe iziricanja mjere, odnosno odgoja, preodgoja i ispravnog razvoja probanda. Način na koji će obitelj doprinosti tako izraženom cilju mjere između ostalog ovisi i o prihvaćenosti same mjere od njezinih članova, njihovoj motivaciji da u njoj sudjeluju, ali i o mogućnostima preoblikovanja, za odgoj maloljetnika važnih, karateristika obitelji.

Intervencija društva u obitelj maloljetnika na neki način znači remećenje obiteljske ravnoteže, uvođenje izvjesnih elemenata (u ovom slučaju voditelja) kojima je cilj preodgoj jednog njezinog člana. Uzmemo li u obzir činjenicu da ponašanje svakog pojedinog člana zajednice utječe na ponašanje drugih članova, a samim tim i na ponašanje obitelji kao cjeline, pojačana briga i nadzor se može shvatiti kao odgojna mjera koja po svom karakteru nadilazi individualistički, izolirani tretman maloljetnih delinkvenata i direktno upliva u njegovu okolinu.

¹ Ovaj rad dio je znanstveno-istraživačkog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju- Maloljetni delikventi u probaciji"

Dodamo li tome neminovan, izravan ili posredan, utjecaj te iste okoline na formiranje delinkventnog ponašanja maloljetnika te njegovu uvjetovanost kompleksnom dinamičkom strukturom socijalnog polja, rad na realizaciji ciljeva ove odgojne mjere bez utjecaja na tu okolinu zaista postaje nezamisliv.

Intezitet, sadržaj i efekti tog utjecaja će se, međutim, razlikovati od obitelji do obitelji, a to će, kako smo već naglasili, biti uvjetovano nizom njezinih karakteristika. Ovom se prilikom ne bismo upuštali u objašnjavanje etiološkog značaja određenih obiteljskih prilika maloljetnika, već ćemo samo naglasiti da takva njihova određenost dobiva na važnosti ako se poveže s praktičnim djelovanjem, tj. ako je u uskoj vezi s tretmanom delinkvenata, a time i s njihovom socijalizacijom. Uspostavljanje veze između etioloških i tretmanskih elemenata je, u usporedbi s institucionalnim oblicima tretmana, kod provođenja vaninstitucionalne odgojne mjere kao što je PBiN, bitno olakšano.

Pojačana briga i nadzor, znamo, ne uključuje izdvajanje maloljetnika iz socijalnog okruženja i isključuje njegov vrlo neizvjesan i često nepovoljan utjecaj na pozitivne pomake u ponašanju maloljetnog delinkventa koji se nakon nekoliko godina zavodskog tretmana vraća u to okruženje. Swinnen (1972), na primjer, navodi da se obitelj u svakom slučaju mijesha u tretman delinkvenata, bilo u povoljnom, bilo u nepovoljnom smislu te da, ako tretman obitelji nije uključen u proces resocijalizacije delinkventa, socijalna grupa kojoj se delinkvent nakon isteka odgojne mjere vraća, može djelovati patogeno pa rezultati svih resocijalizirajućih aktivnosti mogu u bolesnoj ili negativno nastrojenoj obitelji biti potpuno anulirani. Stoga intencija sudova da što češće izriču vaninstitucionalne odgojne mjere, uz primjenu načela supsidijariteta, ne iznenađuje. No, jedan od osnovnih preduvjeta za uspješnu realizaciju bilo koje odgojne mjere je da ona bude adekvatno odabrana te da postoje realni uvjeti za njeno provođenje. Kada se izriče PBiN, obilježja obiteljskih prilika imaju kriterijski značaj. Pri tome bi sud takvu mjeru trebao izreći samo u slučaju kada postoji osnovana pretpostavka da detektirane obiteljske prilike neće remetiti izvršenje mjere te da će se njena svrha moći ostvariti u datom socijalnom prostoru. Pitanje je, međutim, postoje li određeni kriteriji koji bi takve pretpostavke činile objektivno utemeljenim ili se, zbog prirode problema, radi o diskrecionoj ocjeni svakog pojedinog slučaja.

Radovi koji bi tom pitanju dali znanstveni odgovor još su uvijek malobrojni, a među stručnjacima u tom smislu postoje i razmimoilaženja. Tako, na primjer, Brucker ističe da se PBiN može primjeniti na maloljetnike čija odgojna zapaštenost nije znatno uznapredovala i za čiju odgoj postoji izvjesni oslonac i u vlastitoj obitelji, a

Herringer naglašava da je "nadzor i tretman maloljetnih delinkvenata na slobodi s raznolikim mogućnostima često jedino sredstvo za rad s teškim osobama" (prema Singer, 1992, str. 179). Grupa slovenskih autora, analizirajući uspješnost ovakve odgojne mjere ("strožje nadzorstvo skrbstvenega organa"), na uzorku od 158 maloljetnih delinkvenata kojima je sud tijekom 1963. godine izrekao ovu mjeru, nalazi da je ona najmanje efekata imala kod maloljetnika koji potiču iz obitelji bremenitih različitim poremećajima. Istovremeno su kod tih maloljetnika detektirani viši stupnjevi poremećaja u ponašanju. U tom su smislu najzastupljenije obitelji koje karakteriziraju konfliktni međuljudski odnosi, slijede one čiji članovi manifestiraju poremećaje u ponašanju, obitelji lošeg ekonomskog statusa itd. Simptomatično je da se neuspješna mjera najčešće veže uz maloljetnike koji su tokom mjere živjeli u obiteljima u kojima nalazimo kombinaciju dvaju i više nepovoljnih okolnosti, dok je ona češće uspješna kada probandovu sredinu karakterizira samo jedna nepovoljna osobina. Autori također zaključuju da se ovakav nadzor nikako ne bi smio izricati maloljetnicima koji su usvojili pravila ponašanja tzv. "antisocijalnih" obitelji, odnosno obitelji čiji članovi prevalentno ispoljavaju ponašanja koja nisu u skladu s društvenim normama, kao ni s normama pozitivnog zakonodavstva (Skaberne i sur., 1969).

Bašić (1990), dovodeći u vezu obiteljske prilike i ukupnu uspješnost odgojne mjere pojačana briga i nadzor, na uzorku od 177 probanada, također nalazi da se preliminarno procjenjena uspješna mjera nalazi u visokoj korelaciji s objektivno povoljnim obiteljskim prilikama. One uključuju visoko obrazovane roditelje, viši socio-ekonomski status, neporemećene interpersonalne odnose i strukturalnu cjelovitost.

Ovakve obiteljske prilike kao pretpostavku uspješne realizacije odgojne mjere PBiN preporučuju i mnogi drugi autori. Ispitivanje obiteljskih prilika kao sadržaja i kao indikatora uspješnosti PBiN-a, na uzorku koji se ispituje i ovom prilikom, pokazalo je da bi se ovakva mjera mogla izricati maloljetnicima iz ekonomski stabilnih i osiguranih obitelji u kojima međuljudski odnosi nisu poremećeni (Tasić, 1992).

Prisjetimo li se, međutim, višestruko ispitivanih i dokazanih nedostataka institucionalnih oblika tretmana i sve izraženijih težnji i potreba za uključivanjem roditelja i šire socijalne zajednice u proces resocijalizacije maloljetnih delinkvenata, ovakva nas ograničavanja ne bi smjela zadovoljiti. Među maloljetnim počiniteljima krivičnih djela, naime, vrlo rijetko možemo naći da oni potiču iz obitelji koje u sebi ne sadrže svojevrsne konstelacije raznih, za razvoj maloljetnika, nepovoljnih okolnosti. Stoga smo od sužavanja primjene odgojne

mjere pojačana briga i nadzor na tako selekcioniranu populaciju skloniji pribjeći obogaćivanju same mjere. Povezanost između obiteljskih prilika i uspješnosti mjere propitujemo da bi nam dobivene spoznaje omogućile modificiranje i planiranje pojačane brige i nadzora koji će biti u stanju sanirati okolnosti koje, kada se mjera provodi na standardan način, ograničavaju mogućnost postizanja njene svrhe.

2. CILJ I ZADACI

Namjera je ovog rada da u okviru znanstveno - istraživačkog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju", tematska jedinica "Maloljetni delinkventi u probaciji", odgovori na pitanje koliko su i na koji način obiteljske prilike maloljetnika, shvaćene kao socijalnopedagoški okvir za rad voditelja odgojne mjere, povezane s uspješnošću odgojne mjere pojačana briga i nadzor. Rad iznalazi relacije između obiteljskih prilika s jedne, te relativno objektivno procjenjene uspješnosti odgojne mjere i percepcije tretmana od strane samih probanada s druge strane. Prema tome, autorova pažnja je usmjerena na detektiranje onih indikatora uspješnosti mjere te obilježja ispitanikove percepcije odgojne mjere koji su s obiteljskim prilikama probanda najuže povezani, a zadatak nam je ispitati i u kojoj se mjeri neposredan rad voditelja odgojne mjere PBiN s članovima obitelji maloljetnika reflektira kako na uspješnost, tako i na ispitanikov doživljaj uspješnosti socijalnopedagoškog tretmana.

Dakle, interes ovoga rada pretežno je usmjeren na ispitivanje odraza široke skale karakteristika obitelji probanada na različite osobine odgojne mjere pojačana briga i nadzor i probandove percepcije te mjere.

3. HIPOTEZA

Istraživanje se temelji na osnovnoj hipotezi po kojoj će efikasnija i pozitivnije doživljena odgojna mjera pojačana briga i nadzor biti češće evidentirana kod probanada koji potiču iz obitelji koje ni po kojoj osnovi ne iziskuju socijalnozaštitne intervencije društva. U skladu s time pretpostavljamo kako će socijalnopedagoško djelovanje voditelja odgojne mjere, koje ima za posljedicu transformaciju neprihvatljivih obiteljskih karakteristika prema prihvatljivima, doprinjeti efikasnijoj i od probanda pozitivnije doživljenoj odgojnoj mjeri.

4. METODE RADA

4.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 158 ispitanika kojima je sud u razdoblju od 1. 10. 1982. do 15. 1. 1985. godine u Općinskom i Okružnom sudu u Zagrebu izrekao odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor. Svi ispitanici stalno borave na području grada Zagreba, a pretežno su muškog spola (90%).

4.2. Uzorak varijabli

Ukupan uzorak varijabli logički je podijeljen u tri grupe. Prva se sastoji od 49 varijabli, izoliranih iz Anketnog lista za maloljetnike i Sintetičkog anketnog lista o toku i uspješnosti rada na izvršenju mjere. Oni su popunjavani tokom provođenja mjere od strane centara za socijalnu skrb čiji su radnici i suradnici provodili mjeru. Sve izolirane varijable odnose se na obiteljske prilike tadašnjih probanada, a pokrivaju prostor socioekonomskog statusa obitelji, njene strukture, obiteljskih odnosa, manifestiranja poremećaja u ponašanju od nekih njenih članova kao i kontakata voditelja mjere sa svim članovima obitelji. Ovim je radom obuhvaćena samo prva od moguće tri godine socijalnopedagoškog rada na provođenju mjere.

Ostale varijable opisuju katamnestičko razdoblje, a mjere uspješnost socijalnopedagoškog tretmana i percepciju tog tretmana od strane bivših maloljetnika, najmanje 3,5 godine nakon isteka odgojne mjere. Sadržane su u Katamnestičkom anketnom listu o uspješnosti odgojne mjere (61 varijabla) te u Katamnestičkom anketnom listu o percepciji tretmana od strane ispitanika (59 varijabli). Katamnestičko je ispitivanje provedeno tokom 1990. godine. Prvi su katamnestički anketni list popunjavali radnici i suradnici centara za socijalnu skrb koji su mjeru provodili, dok su drugi popunjavali sami ispitanici. Upotrijebljeni anketni listovi daju velik broj informacija za koje se na temelju dosadašnjih istraživanja i praktičnih iskustava smatra da su relevantni kako za uspješnost, tako i za procjenu doživljaja mjere od strane probanada.²

Svi su upotrijebljeni anketni listovi konstruirani na Odsjeku za socijalnu pedagogiju Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu (Uzelac i suradnici).

² Detaljnije o pitanjima katamnestičkih varijabli u radu Uzelac, S: Sud za maloljetnike u funkciji programiranja efikasne odgojne mjere pojačana briga i nadzor (katamnestička evaluacija eksperimentalnog rada na izvršenju odgojne mjere pojačana briga i nadzor - osnovni rezultati).

4.3. Metode obrade podataka

Prikupljeni su podaci obrađeni metodom kvazikanoničke analize kovarijanci, sadržane u programu QCCR (Momirović i sur, 1983). Primjenjene su ukupno dvije kvazikanoničke korelacijske analize. Prvom su u odnos stavljenе efikasnost odgojne mjere kao prva, i obiteljske prilike ispitanika u vrijeme provođenja mjere kao druga grupa varijabli. U drugom se slučaju razmatra povezanost percepcije tretmana od strane ispitanika i njegovih obiteljskih prilika, karakterističnih za razdoblje u kojem se provodila mjera.

Obrada je izvršena u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu.

5. REZULTATI RADA I INTERPRETACIJA

5.1. Kvazikanoničke relacije između obiteljskih prilika probanada i efikasnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor

Mnoge teorije i istraživanja naglašavaju važnost obiteljskih prilika maloljetnika za pojavu njegovog delinkventnog ponašanja, a pri tome se od mnoštva njenih karakteristika ističu brojnost obitelji, njezin društveni položaj, usvojene društvene vrijednosti, stavovi i modeli ponašanja, kulturno - obrazovni nivo, kohezivnost, odnosi među članovima obitelji i mnogi drugi (Kovačević, 1976). Upravo je to razlog što smo u ovom radu pažnju posvetili iznalaženju kvazikanoničkih relacija između navedenih aspekata obitelji probanada i efikasnosti provedene odgojne mjere, procjenjene po nizu socioloških varijabli koje karakteriziraju ponašanje probanada 3,5 godine nakon njenog isteka. Tako dobiveni podaci prezentirani su u tabelama koje slijede:

Tablica 3.

First set quasicanonical factor pattern and structure

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
EKOPRI	.92	.67	.07	.16	.30	.10	-.09	-.30	.35	.12	-.21	-.01	-.37	-.19	.08	-.13
STAPRI	.75	.51	.14	.24	.31	.18	-.09	-.22	.34	.15	-.22	-.06	-.43	-.27	-.02	-.19
BRAK	.02	.12	-.50	-.60	-.13	-.21	-.21	-.36	.35	.37	-.02	.07	-.10	.05	-.33	-.40
VLADJE	.01	-.02	-.58	-.62	-.04	-.13	-.14	-.21	.39	.42	-.11	-.02	-.26	-.11	-.25	-.31
DJEPAR	-.23	-.11	-.16	-.29	.07	-.06	-.33	-.28	.32	.38	.13	.12	.10	.18	.01	-.04
INOZE	.04	.08	-.10	-.08	.21	.13	-.33	-.29	.01	.01	-.02	.02	-.07	.01	.10	.00
VOJNI	.31	.46	-.15	-.22	-.29	-.43	-.15	-.33	-.07	-.18	-.06	.08	-.15	-.05	-.10	-.17
KIMEZI	.09	.13	-.45	-.54	-.16	-.22	-.07	-.26	.36	.37	-.10	-.03	-.05	.09	-.41	-.47
KVALIT	.20	.51	.15	.11	.05	-.08	-.44	-.53	-.39	-.48	.15	.24	-.10	-.02	-.10	-.22
SKOLOV	.41	.46	.50	.44	-.08	-.08	-.02	-.16	.12	-.03	.14	.16	.16	.17	.05	-.01
ZAFOS	.61	.65	-.26	-.27	.07	-.21	-.06	-.36	-.06	-.19	.17	.35	-.02	.08	.08	-.06

Tablica 1.

Eigenvalles (Hotelling)

I	LAMBDA	PART OF COMMON	ACCUMULATED
1	10.27	.41	.41
2	2.80	.11	.52
3	2.17	.09	.61
4	1.44	.06	.67
5	1.25	.05	.72
6	1.14	.05	.76
7	.79	.03	.79
8	.70	.03	.82

LAST
COUNTED EIGENVALUE

Tablica 2.

Quasicanonical covariances and corelations

	COVARIANCES	CORELATIONS
FAC _{1,1}	3.21	.55
FAC _{2,2}	1.67	.58
FAC _{3,3}	1.47	.52
FAC _{4,4}	1.20	.49
FAC _{5,5}	1.12	.54
FAC _{6,6}	1.07	.52
FAC _{7,7}	.89	.55
FAC _{8,8}	.84	.54

nastavak tablice 3.

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
STRUCI	.42	.47	-.17	-.16	.16	-.07	-.17	-.35	-.16	-.22	.05	.17	.19	.27	.27	.12
PROSTA	.35	.32	-.16	-.18	-.10	-.22	.07	-.11	.10	.02	-.02	.08	.00	.06	.02	-.03
BEVGRU	.05	.23	-.14	-.23	-.19	-.28	-.53	-.51	.03	-.02	-.27	-.15	-.16	-.00	.08	-.04
DRGOJU	.04	.10	.31	.18	-.33	-.29	-.18	-.08	.30	.18	.19	.23	-.21	-.20	.26	.27
UTJEER	.00	.21	.28	.11	-.26	-.24	-.41	-.36	.28	.18	.25	.28	-.16	-.09	.06	.02
INTSIR	-.00	.21	.22	.02	-.38	-.36	-.20	-.22	.23	.13	.42	.44	-.09	-.07	.02	.03
INTUZO	.51	.55	.18	.15	.09	.01	-.08	-.29	.15	.00	.18	.27	-.13	-.05	-.21	-.32
INTEG	.10	.49	-.08	-.12	.05	-.13	-.44	-.54	-.58	-.62	.23	.33	-.13	-.07	-.16	-.25
INTANK	.12	.51	-.05	-.10	.02	-.16	-.50	-.59	-.54	-.60	.22	.33	-.15	-.07	-.11	-.21
PENAL	.18	.22	-.38	-.32	-.11	-.31	.10	.01	-.46	-.50	-.02	.10	-.13	-.15	.21	.21
PENKRI	.58	.50	-.27	-.22	-.16	-.41	.28	.04	-.24	-.38	-.02	.16	-.11	-.10	.24	.20
ODPOR	.37	.52	-.14	-.20	.19	-.02	-.28	-.49	.01	-.06	.34	.45	.02	.13	-.03	-.17
ODSKO	.64	.65	-.06	-.10	.07	-.14	.02	-.30	.10	-.03	.21	.33	.21	.29	.08	-.06
IZGLED	.05	.26	.16	.05	-.03	-.06	-.22	-.31	-.00	-.03	.32	.32	.21	.23	-.04	-.09
SPOREG	-.02	.09	.21	.19	-.21	-.19	-.08	-.03	-.22	-.26	-.06	-.05	-.06	-.08	.09	.11
KULTU	.13	.09	.13	.18	.06	.05	.01	.01	-.10	-.14	-.13	-.11	-.04	-.04	.06	.04
USAVR	.40	.49	.42	.36	-.14	-.15	.03	-.15	-.01	-.16	.07	.11	.04	.06	-.19	-.23
DORAD	.24	.28	-.01	-.01	.19	.12	.05	.15	-.02	-.04	.18	.20	.23	.25	-.18	-.24
SFORAK	.29	.34	.15	.18	.02	-.00	.05	-.14	-.21	-.26	-.25	-.22	.09	.13	-.34	-.39
SFORPA	.28	.34	.02	.09	.25	.17	-.16	-.30	-.26	-.29	-.24	-.19	.03	.12	-.25	-.37
HOBBY	.42	.43	.16	.18	-.06	-.08	.04	-.19	-.05	-.14	-.41	-.36	.14	.22	-.33	-.42
POLIT	.09	.16	.02	-.01	.07	.02	-.30	-.33	.06	.05	-.12	-.09	.23	.31	.16	.04
CITLIT	.22	.41	.34	.24	-.23	.22	-.24	-.38	-.02	-.11	-.22	-.19	.32	.39	-.11	-.20
GLETV	-.02	.15	.17	.05	-.12	-.07	-.15	-.24	.16	.15	.15	.12	.25	.28	-.18	-.21
KINO	.06	.04	.43	.41	.04	.14	.12	.13	.12	.07	.24	.18	.02	-.04	-.07	-.03
DISCO	.15	.07	.40	.47	.03	.08	.02	.09	-.13	-.20	-.24	-.24	-.09	-.11	.13	.12
KAFIC	.08	.19	-.15	-.22	-.20	-.25	.23	.04	-.04	-.06	.36	.38	.09	.05	-.24	-.19
CRKVA	.13	.21	-.09	-.15	-.00	.09	-.42	-.45	.14	.11	-.19	-.11	.17	.30	.24	.09
SEKTA	-.30	-.17	.09	.07	-.06	.05	-.04	.04	-.11	-.07	.08	.01	-.22	-.24	-.40	-.32
NIKUD	.38	.38	.01	.02	-.01	-.09	.30	.02	-.15	-.21	.06	.10	.28	.26	-.19	-.20
OSTALO	-.05	.09	.16	.08	-.23	-.15	-.12	-.15	.07	.03	-.06	.03	-.07	-.07	-.04	-.30
HOFRI	.24	.29	.25	.28	.01	.02	.02	-.12	-.20	-.25	-.31	-.30	.17	.20	-.29	-.33
KONALK	.26	.32	-.19	-.22	.07	-.08	-.22	-.36	.02	-.01	-.04	.05	.25	.35	.18	.04
BESPOS	.44	.47	-.27	-.30	.09	-.11	-.02	-.33	.01	-.02	.04	.13	.49	.57	.10	-.04
SKIPRI	.02	.16	-.15	-.23	-.03	-.10	-.12	-.28	-.07	-.01	-.03	-.04	.65	.69	.10	.02
PROPRI	-.52	-.23	-.04	-.12	-.08	-.02	-.51	-.34	-.25	-.12	-.13	-.19	.22	.25	.02	-.00
TAPPRI	-.30	-.03	-.03	-.09	-.11	-.09	-.36	-.31	-.33	-.24	-.15	-.18	.33	.35	.03	-.01
BJEPRI	-.18	-.03	-.08	-.18	-.07	-.05	-.18	-.22	.08	.15	.07	.03	.44	.47	.04	.01
SKUPRI	.40	.39	-.15	-.16	.16	-.01	.00	-.22	.04	-.01	.17	.26	.23	.28	.10	-.01
OSAM	.11	.25	-.04	-.12	.06	.02	.02	-.19	.05	.06	.38	.37	.28	.29	-.29	-.32
SVERC	.09	.25	-.07	-.21	-.37	-.41	-.08	-.24	.07	.03	.02	.06	.29	.33	.01	-.02
PROSTI	-.25	-.05	-.06	-.16	-.28	-.26	-.23	-.20	-.09	-.05	-.10	-.12	.21	.23	.04	.04
NASTL	.14	.19	-.21	-.25	.04	-.07	-.03	-.20	.01	.04	.07	.10	.44	.48	.13	.06
NARAD	-.07	.07	.10	-.03	-.24	-.20	-.21	-.26	.16	.17	-.08	-.10	.41	.45	.07	.02
YAJMI	.21	.38	-.03	-.15	-.73	-.80	.12	-.04	-.16	-.30	-.04	.07	-.13	-.13	-.01	.04
VRSTA	.32	.35	-.01	-.12	-.67	-.72	.17	.01	.09	-.06	-.22	-.10	-.04	-.02	.07	.10
PREKR	.26	.39	-.11	-.17	-.31	-.44	.15	-.02	-.19	-.31	.32	.43	-.25	-.28	-.09	-.05
POZIV	.21	.22	-.25	-.23	-.18	-.34	.13	.07	-.23	-.31	.16	.27	-.26	-.29	.21	.23
KADA	.20	.33	.01	-.13	-.76	-.79	.14	-.01	-.02	-.16	-.08	.02	-.07	-.07	.00	.06
KRINAK	.24	.34	-.00	-.13	-.74	.78	.18	.02	-.02	-.17	-.12	-.01	-.08	-.08	.04	.09

Tablica 4.
Second set quasicanonical factor pattern and structure

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
SKIMZI	-.02	.09	-.53	-.65	.43	.62	-.09	-.07	-.23	-.26	.16	.11	-.06	-.07	.01	.11
SNOLIK	.35	.20	.06	.15	-.32	-.31	.02	.20	.05	.17	.44	.46	.10	.05	-.27	-.35
BRACNI	.15	.36	-.32	-.41	-.01	.21	.21	.24	.08	.17	-.01	-.06	-.11	-.13	.43	.47
RODZIV	.24	.06	-.44	-.45	-.04	.23	-.45	-.34	-.36	-.28	.34	.21	.10	.07	.15	.19
FOR DJE	.29	.31	.12	.06	.05	.10	.13	.26	.02	.08	.22	.20	.19	.18	.09	.09
BRASES	.44	.40	.06	.03	-.03	-.01	-.01	.22	.24	.35	.40	.43	.05	-.03	-.21	-.20
RODZAJ	-.06	.09	-.48	-.64	.55	.71	-.12	-.12	-.20	-.28	-.02	-.07	-.03	-.04	.01	.16
SHODGA	.67	.60	.25	.09	.00	.14	-.18	.03	-.03	.15	.14	.05	-.30	-.35	.27	.30
SHONAJ	.63	.50	.29	.20	-.12	-.03	-.26	-.05	.09	.26	.18	.11	-.18	-.25	.20	.21
ZAFISR	.65	.63	-.29	-.39	.10	.33	-.13	.18	.05	.12	.18	.13	.39	.28	-.03	.10
ODJERA	.56	.50	-.39	-.43	-.00	.19	-.22	.07	.15	.20	.18	.16	.36	.23	-.17	-.04
OTRIZIV	-.06	.04	.09	-.02	.52	.44	.14	.15	-.12	-.28	-.18	-.14	.27	.29	-.27	-.17
MAJIZIV	-.20	-.01	.06	.05	.16	.09	.55	.47	-.21	-.28	-.13	-.07	.02	.09	-.23	-.28
SIKINA	.58	.65	.19	-.05	.45	.42	-.22	.03	.47	.47	-.11	-.07	-.17	-.31	-.20	.00
GDJEST	-.25	-.12	-.13	-.23	.40	.33	-.20	-.31	.17	.03	-.45	-.42	-.28	-.31	-.10	.05
EKOSTA	.61	.72	.23	-.00	.40	.39	-.07	.18	.40	.45	-.07	-.04	.20	-.31	-.13	.03
OMOSI	.47	.50	.39	.26	.18	.20	.33	.49	-.39	-.35	-.10	-.12	-.03	.00	-.18	-.19
SVADJE	.51	.44	.39	.30	.09	.10	.16	.34	-.36	-.29	.01	-.02	-.08	-.06	-.23	-.25
FIZIKA	.41	.33	.60	.49	.20	.13	.11	.25	-.21	-.21	-.05	-.06	.23	.25	-.06	-.05
OTACAL	.49	.37	.53	.43	-.02	.04	.05	.18	-.39	-.27	.06	-.03	-.02	.02	.22	.17
DRUALK	-.00	.29	-.10	-.20	.19	.27	.58	.57	-.16	-.10	.15	.15	-.29	-.24	.04	-.00
SAJFOR	.11	.42	-.17	-.23	-.02	.08	.62	.66	.11	.20	.09	.11	-.17	-.16	.09	.05
NERFOR	.44	.59	-.05	-.13	.01	.10	.35	.55	.23	.28	-.01	.03	.20	.14	-.08	-.02
FRONFO	-.18	.11	-.00	-.08	.19	.19	.50	.44	.15	.21	.34	.38	-.12	-.07	.24	.18
PROSFO	-.13	.21	-.11	-.19	.15	.19	.59	.54	.20	.27	.30	.33	-.11	-.08	.27	.22
VELFOR	.21	.34	-.25	-.25	-.11	.04	.41	.51	-.07	.00	.14	.13	.15	.15	.01	-.01
SOCPOR	.75	.74	-.30	-.39	-.16	.15	-.02	.24	-.24	-.10	-.23	-.33	-.08	-.16	.03	.12
EVIJFOR	.71	.74	-.27	-.38	-.08	.21	.02	.28	-.19	-.07	-.19	-.28	-.10	-.17	.02	.11
VRIJEM	.63	.62	-.23	-.28	-.30	-.02	.02	.21	-.22	-.08	-.32	-.41	-.18	-.24	.07	.12
FONDRO	.42	.65	-.12	-.22	.05	.16	.40	.59	.28	.31	-.19	-.15	.19	.12	-.05	.04
MATPOM	.64	.77	-.18	-.34	.07	.26	.04	.29	.26	.36	-.17	-.19	-.11	-.22	.05	.19
INTSOC	.55	.65	-.32	-.40	-.15	.13	.18	.36	-.16	-.05	-.29	-.36	-.08	-.13	.09	.15
REDIJO	.15	.04	.27	.22	.08	.06	-.18	-.11	-.01	.11	.64	.60	-.07	-.06	.21	.14
OSNPRO	-.00	-.04	-.06	-.05	.06	.05	.01	.02	-.29	-.26	.16	.15	-.30	-.28	-.31	-.35
PRMJOC	.04	.15	-.01	-.20	.53	.60	-.08	-.06	.02	-.03	.11	.07	.20	.20	.33	.44
PRMJNA	-.12	-.12	-.17	-.17	.22	.21	-.04	-.03	-.10	-.07	.56	.58	-.20	-.19	-.27	-.30
PRMJOU	-.06	-.07	.35	.23	.31	.26	-.09	-.15	-.15	-.21	-.10	-.14	.06	.12	.30	.33
PRODOC	.10	.24	-.20	-.40	.51	.68	-.06	-.03	-.09	-.16	-.12	-.18	.22	.21	.34	.50
PRGONA	.11	.04	-.27	-.31	.27	.33	-.25	-.16	-.24	-.24	.33	.30	-.19	-.22	-.37	-.32
PRGONU	-.11	-.08	.35	.24	.28	.23	.00	-.10	-.15	-.21	-.18	-.22	.03	.10	.31	.32

Inspekcijom prezentiranih tabela uvidamo da je kvazikanoničkom korelacijskom analizom ekstrahirano 8 značajnih kvazikanoničkih dimenzija te da one objašnjavaju ukupno 82% zajedničke varijance, što ukazuje na dosta visok stupanj povezanosti obiteljskih prilika probanada i varijabli koje opisuju efikasnost provedenog socijalnopedagoškog tretmana (tabela 1). Ta je povezanost izražena na način da prva kvazikanonička dimenzija objašnjava čak 41% veze među dva promatrana skupa varijabli, dok ostali faktori tome doprinose relativno malom, ali statistički značajnom, zajedničkom varijancom. Pored toga, izolirani se parovi kvazikanoničkih dimenzija nalaze u relativno visokoj međusobnoj korelaciji (tabela 2) što interpretaciji detektiranih veza nedvojbeno daje svojevrstnu važnost. Sadržaj tabela 3 i 4 govori o strukturi samih dimenzija koje nam, pak, oslikavaju relacije između obiteljskih prilika probanada s jedne, te efikasnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor s druge strane.

Visoki pozitivni koeficijenti velikog broja varijabli pokazuju da je u prvom paru kvazikanoničkih faktora generirana glavnina, za ispitivanu problematiku relevantnih, obilježja kako efikasnosti mjere, tako i obiteljskih prilika probanada. Povoljan socioekonomski status ispitanika, zaposlenost u struci za koju se osposobljavao, zadovoljavajući odnos prema školovanju, bavljenje hobbyem i usavršavanje u slobodno vrijeme, kao i odsustvo besposličarenja i bavljenja inkriminiranim djelatnostima od strane ispitanika obilježja su koja najviše koreliraju s visokim socioekonomskim statusom obitelji ispitanika u vrijeme provođenja mjere, visokim obrazovanjem roditelja, njihovom zaposlenošću u, a ne van Hrvatske te međuljudskim odnosima među članovima obitelji koje karakterizira odsustvo poremećenih interpersonalnih odnosa i svada.

Drugim riječima, nekadašnji probandi koji potiču iz obitelji superiornog socioekonomskog statusa i neporemećenih interpersonalnih odnosa, u vrijeme katamnističkog ispitivanja također imaju visok socioekonomski standard, zaposleni su i ne manifestiraju oblike poremećaja u ponašanju zbog kojih im je svojevremeno izrečena ovakva odgojna mjera.

Ovako strukturiran prvi, generalni kvazikanonički faktor ukazuje na osnovna obilježja povezanosti dvaju skupa varijabli dok detaljnije i karakterističnije veze objašnjavaju ostali faktori.

Tako struktura drugog para kvazikanoničkih dimenzija pokazuje da uglavnom sami ili s primarnom obitelji žive ispitanici koji su nakon isteka odgojne mjere nastavili školovanje, u slobodno vrijeme odlaze u kafiće i disco klubove, a njihove su obitelji strukturalno oštećene (njihovi roditelji ne žive zajedno, 1 ili oba roditelja su

umrli pa ispitanik u vrijeme provođenja mjere živi ili s jednim roditeljem ili s nekim drugim rođakom). U ovim obiteljima nema fizičkog razračunavanja, a nije prisutan ni alkoholizam oca.

Osnovno obilježje drugog para kvazikanoničkih faktora je, možemo reći, da po kriteriju školovanja relativno uspješne probande povezuje sa strukturalno oštećenim obiteljima u kojima odnosi također nisu poremećeni. Treći se par kvazikanoničkih dimenzija s jedne strane pretežno sastoji od varijabli koje definiraju delinkventnu aktivnost ispitanika na način da ispitanik recidivira i za vrijeme i nakon odgojne mjere te da vrši imovinske i neimovinske delikte i prekršaje. U drugom se setu distribuiraju varijable koje opisuju strukturalno cjelovite obitelji u kojima voditelj češće kontaktira s očevima ispitanika.

Ova kvazikanonička dimenzija ispitanike za čije je ponašanje u katamnističkom razdoblju karakterističan recidivizam povezuje sa strukturalno cjelovitim obiteljima i većim brojem susreta voditelja i očeva probanada. U četvrtom se paru kvazikanoničkih faktora iz prvog seta najviše generiraju varijable koje znače poremećene interpersonalne odnose u užoj sredini ispitanika koji ne odlaze u crkvu, a skloni su prosjačenju, njihovu neintegriranost u užu sredinu te život u široj sredini koju karakterizira slab utjecaj crkve i aktivnost devijantnih grupa. U drugom su setu najistaknutiji pozitivni koeficijenti varijabli koje se odnose na obitelji čiji članovi ne ispoljavaju poremećaje u ponašanju (skitnja, alkoholizam, nerad, delinkvencija te promiskuitet).

Radi se, dakle, o korelaciji obitelji čiji članovi manifestiraju društveno prihvatljivo ponašanje i socijalno neintegriranih probanada.

Peti se par kvazikanoničkih faktora smisleno nadovezuje na prethodni, a također ga strukturiraju varijable koje pokazuju da se neimanje vlastite djece, neintegriranost u užu sredinu ispitanika, poremećeni interpersonalni odnosi u toj sredini kao i boravak u penalnoj instituciji u katamnističkom periodu vežu uz prosječan ekonomski i stambeni standard maloljetnika u vrijeme provođenja odgojne mjere.

I u ovom se slučaju radi o mogućnosti da u naizgled povoljnoj obiteljskoj sredini odgojna mjera nema željeni efekt, odnosno da proband ispoljava neprihvatljive oblike ponašanja i kao punoljetan član društvene zajednice.

U šestom se paru kvazikanoničkih faktora generiraju ispitanici čiji je odnos prema obitelji u usporedbi s razdobljem prije PBiN-a bolji nego prije, koji ne čine prekršaje, integrirani su u sredinu koja ne iziskuje socijalno-zaštitne intervencije, a kao maloljetnici su živjeli u brojčano malim obiteljima. Osim toga, karakteristično je da je u ovim obiteljima voditelj odgojne mjere

relativno češće kontaktirao s probandovom majkom, a sve je članove obitelji upoznao gotovo istovremeno.

U ovom slučaju strukturalno cjelovite, ali male obitelji u kojima voditelj češće kontaktira s majkama probanada koreliraju s ispitanicima čija je socijalizacija u katamnesticom periodu procijenjena kao uspješna.

Skitnja, besposličarenje, bježanje, nasilničko ponašanje i narkomanija kao poremećaji u ponašanju koji, ako ih je ispitanik u vrijeme provođenja mjere manifestirao, 3,5 godine nakon njenog provođenja više nisu njegova obilježja, često se nalaze kod ispitanika čiji su očevi nižeg obrazovanja, a koji su u vrijeme maloljetstva živjeli u relativno lošim socioekonomskim uvjetima. Vidljivo je da toj vezi doprinosi i rad voditelja mjere koji se tokom njenog provođenja najviše bavio s obitelji maloljetnika.

Na to upućuje struktura sedmog para kvazikanoničkih faktora gdje se u prvom setu ističu pozitivni koeficijenti varijabli koje se odnose na poremećaje u ponašanju ispitanika u odnosu na razdoblje prije PBiN-a, a u drugom varijable koje opisuju socioekonomski status obitelji, stupanj obrazovanja ispitanikovih očeva i voditeljev rad na problemima tih obitelji.

U posljednjem, osmom paru kvazikanoničkih faktora iako relativno slabo, od varijabli efikasnosti tretmana ipak se najviše ističu varijable koje označavaju ispitanike koji svoje slobodno vrijeme provode stihijski (nemaju hobby, ne bave se sportom), a uglavnom žive sami i nisu u braku. Uz njih se, od varijabli koje definiraju njihove obiteljske prilike u vrijeme maloljetstva, više od ostalih vežu one koje govore o čestim kontaktima voditelja mjere i svih članova obitelji probanda koji su rođeni u braku, a žive u brojčano većim obiteljima (s više od 5 članova).

Dakle, brojčano veće obitelji u kojima je voditelj više puta kontaktirao sa svim njenim članovima generiraju probande koji pretežno žive sami, a slobodno vrijeme provode neorganizirano.

Sveobuhvatnim pregledom ekstrahiranih faktora uvidamo da se raznorodna sociološka obilježja obitelji ispitanika, zajedno s izmjerenom učestalošću kontaktiranja voditelja mjere s njenim članovima na efikasnost provedene mjere reflektiraju različito, na način da naizgled ista karakteristika obitelji u jednom slučaju generira uspješnost, a drugi puta neuspješnost provedene mjere. Ovakva distribucija rezultata još jednom potvrđuje integralno djelovanje mnogih, kako socioloških tako i bio-psiholoških osobina samog probanda i njegove okoline, na tok i uspješnost tretmana. Međutim, u ovom se radu ipak naziru određene pravilnosti koje mogu poslužiti deskripciji obiteljskih prilika maloljetnika koje omogućavaju uspješniju realizaciju ove odgojne mjere. U prvom se redu u tom smislu ističe superioran socioekonomski status obitelji koji sam po

sebi znači i izvjestan superiorniji obrazovni nivo maloljetnikovih roditelja, a njegov pozitivan utjecaj na efekte odgojne mjere do izražaja naročito dolazi u konstelaciji sa skladnim obiteljskim odnosima. Kao povoljne pokazale su se i brojčano male obitelji koje nemaju više od 4 člana, no njihova se povoljnost najviše odnosi na mogućnost da voditelj mjere u takvim obiteljima uspostavi kvalitetan odnos s maloljetnikovim roditeljima. Potonje se očituje i u osmom paru kvazikanoničkih faktora u kojem brojčano veće obitelji, usprkos čestih kontakata voditelja i svih njenih članova po kriteriju sadržajnosti slobodnog vremena produciraju relativno neuspješne probande. Stoga bismo mogli reći da su brojčano male obitelji poželjan, ali ne i jedini relevantan element uspješnosti mjere. U tom su pogledu zanimljive korelacije dobivene u sedmom paru kvazikanoničkih faktora koje ukazuju da se i u relativno nepovoljnom obiteljskom okruženju može realizirati kvalitetan socijalno-pedagoški rad. Radi se o vezi po kojoj loš socioekonomski status i nisko obrazovanje oca producira voditelja koji se bavi problemima obitelji, što na kraju rezultira probandima koji u katamnesticom razdoblju ne manifestiraju poremećaje u ponašanju.

S druge se pak strane neke društveno prihvatljive i naizgled povoljne obiteljske prilike vezuju uz ispitanike na koje mjera nije djelovala u željenom smislu. Ovo se naročito odnosi na recidiviste koji potiču iz strukturalno cjelovitih obitelji u kojima je voditelj često kontaktirao s očevima probanada (treći par kvazikanoničkih faktora). Očito je da maloljetni delinkventi koje karakterizira ustrajnost u delinkventnom ponašanju, usprkos nastojanjima voditelja, nisu pogodni za odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor. Strukturalna se cjelovitost u ovom slučaju ogleda u smislu većeg broja članova koji, svaki ponaosob, participiraju u složenim nepovoljnim etiološkim faktorima tako učvršćenog kriminalnog ponašanja. Njezina necjelovitost vjerojatnost tog ponašanja eventualno može umanjiti u smislu postojanja manjeg broja članova obitelji koji će svojim nepovoljnim osobinama doprinostiti formiranju delinkventnih oblika ponašanja probanada. Pored toga, u takvim je obiteljima umanjena i mogućnost svađa i drugih oblika poremećenosti međuljudskih odnosa, što nedvojbeno čini značajan etiološki faktor poremećaja u ponašanju maloljetnika. Osim toga, drugi par kvazikanoničkih faktora pokazuje da strukturalno oštećene obitelji mogu biti dobar temelj uspješne mjere ako ih karakteriziraju neporemećeni interpersonalni odnosi. Isto tako, relevantnost broja susreta voditelja mjere s očevima probanada treba tretirati u smislu potrebe za tim kontaktima gdje je ona nedvojbeno veća kada se radi o recidivistima, a manja kada se pojačana

briga i nadzor provodi prema probandima koji manifestiraju blaže oblike poremećaja u ponašanju.

Da obitelji čiji članovi ne manifestiraju poremećaje u ponašanju, a prosječnog su socioekonomskog statusa, mogu generirati nesocijalizirane ispitanike pokazuju strukture četvrtog i petog para kvazikanoničkih faktora. Ovdje dobivene korelacije upućuju na zaključak da se i u obiteljima čiji se članovi ophode na društveno prihvatljiv način mogu naći maloljetnici na koje mjera ne djeluje i koji usvajaju društveno neprihvatljive oblike ponašanja. Prisjetimo li se činjenice da su mnoge obitelji, iako naizgled nositelji pozitivnih utjecaja na svoje maloljetne članove, zapravo generatori loših, za osobe u razvoju pogubnih, utjecaja koji se ogledaju u poremećenim interpersonalnim odnosima, neadekvatnim odgojnim stavovima i drugim, njima srodnim karakteristikama obiteljskog života, dobiveni rezultati postaju prihvatljivi.

Smatramo da je ovakva konstelacija odnosa obiteljskih prilika maloljetnika i njihove socijalizacije nakon provedene odgojne mjere pojačana briga i nadzor ipak produkt već odavno stečene spoznaje da je svijet organizirana cjelina u kojoj je svaki dio određen svim drugim dijelovima i u kojoj su ti dijelovi određeni preko specifične strukture njihovih međusobnih odnosa (Brajša, 1990). Stoga dobivene relacije, promatrane s ovakve točke gledišta, ne bi smjele značiti selekcioniranje maloljetnika kojima bi se ubuduće, obzirom na njihove obiteljske prilike, mogla izricati van-institucionalna odgojna mjera. Naprotiv. Mišljenja smo da rezultati ovog rada pokazuju kako kvalitetno osmišljen i realiziran program odgojne mjere pojačana briga i nadzor može i u nepovoljnim obiteljskim uvjetima rezultirati ostvarivanjem svrhe preodgoja iz čl. 68 KZ-a, dok u suprotnom slučaju ni objektivno povoljnije okolnosti nisu garancija uspjeha.

Kvazikanoničke relacije između obiteljskih prilika probanada i percepcije tretmana od strane probanada

Iako se o efikasnosti određenog socijalnopedagoškog tretmana provedenog u prošlom vremenu relativno utemeljeno može suditi pozivajući se na niz tzv. socioloških varijabli koje eksplicitno govore o osobitostima ispitanikovog ponašanja u katamnističkom razdoblju, a koje, pak, ocrtavaju stupanj njegove socijalizacije u odnosu na opće prihvaćene društvene norme ponašanja, ipak je za potpuniji uvid u svrsishodnost same mjere vrijedno razmotriti i odnos koji prema njoj nakon istijeka određenog vremena ima osoba kojoj je mjera bila namijenjena. Naime, rezultati mnogih istraživanja dokazuju da je način na koji ljudi kodiraju,

pohranjuju i sistematiziraju iskustva i informacije jedan od pokretača ljudskog djelovanja. Da bi se uopće mogao snalaziti u beskonačno kompleksnom svijetu kojim je okružen, čovjek je prisiljen organizirati informacije u koherentne sisteme, a stupanj u kojem u tome uspjeva u značajnoj mjeri određuje kvalitetu njegove opće prilagodbe socijalnoj i prirodnoj sredini (Bezinović, 1990).

Uvažavajući integralno djelovanje oba ova elementa uspješnosti, razmotrit ćemo povezanost obiteljskih prilika probanada i njihove percepcije provedenog tretmana. Za tu smo svrhu upotrijebili kvazikanoničku analizu kovarijanci (program QCCR), a rezultati dobiveni takvom obradom prezentirani su u tabelama koje slijede:

Tablica 5.
Eigenvallés (Hotelling)

I	LAMBDA	PART OF COMMON	ACCUMULATED
1	3.89	.25	.25
2	2.31	.15	.40
3	1.73	.11	.51
4	1.00	.06	.57
5	.95	.06	.63
6	.81	.05	.68
7	.67	.04	.73
8	.55	.04	.77
9	.44	.03	.79
10	.41	.03	.83 LAST COUNTED EIGENVALUE

Tablica 6.
Quasicanonical covariances and correlations

	COVARIANCES	CORRELATIONS
FAC _{1,1}	1.97	.32
FAC _{2,2}	1.52	.44
FAC _{3,3}	1.31	.60
FAC _{4,4}	1.00	.54
FAC _{5,5}	.97	.53
FAC _{6,6}	.90	.40
FAC _{7,7}	.82	.50
FAC _{8,8}	.74	.50
FAC _{9,9}	.67	.48
FAC _{10,10}	.64	.43

Tablica 7.

First set quasicanonical factor pattern and structure

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8		FAC 9		FAC 10	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
RAZLOG	.31	.45	.45	.28	.04	-.09	-.20	-.22	-.22	-.32	-.06	-.15	-.21	-.10	.22	.27	.08	.19	-.10	-.16
MILIC	.31	.44	.20	.13	-.12	-.09	-.00	-.09	-.09	-.18	-.44	-.41	-.14	-.13	-.18	-.04	.12	.19	-.11	-.03
TUZIOC	.45	.46	.39	.28	-.12	-.20	-.21	-.26	.01	-.13	-.16	-.26	-.13	-.06	.08	.20	-.06	.07	-.10	-.15
POMSU	.24	.35	.35	.23	-.17	-.28	-.35	-.43	.15	.04	-.10	-.21	-.13	-.08	.29	.40	.24	.30	-.16	-.15
MILSVA	.47	.47	.39	.35	-.06	-.09	-.01	-.07	.05	-.10	-.36	-.36	.10	.14	-.09	.01	-.00	.10	-.08	-.10
TUZSVA	.53	.47	.44	.43	.09	-.16	.23	-.29	.19	.00	-.29	-.36	.28	.33	-.01	.12	-.00	.10	-.11	-.16
SUDSVA	.54	.49	.35	.34	-.06	-.12	-.34	-.38	.25	.05	-.11	-.23	.27	.29	.08	.21	.09	.20	-.18	-.24
PRVKON	-.22	-.10	.17	.16	-.04	-.07	.02	.11	-.33	-.23	-.04	.06	-.15	-.08	-.24	-.26	.21	.15	.17	.17
BUDPAT	-.29	-.25	.11	.08	.23	.21	-.03	.14	.08	.21	.21	.29	-.02	-.02	-.17	-.31	.33	.29	.25	.27
PROPAT	.23	.29	-.01	-.07	.07	.14	.32	.29	-.19	-.21	-.12	-.12	-.08	-.14	-.04	-.05	-.03	.09	.16	.18
DORPAT	-.37	-.11	-.26	-.09	-.33	-.21	.15	.06	-.01	.07	-.51	-.25	.06	-.03	-.36	-.23	.65	.42	-.24	.02
SPDPAT	.01	-.05	.43	.23	.43	.36	.02	.11	.21	.24	-.27	-.22	-.02	.07	-.21	-.31	-.14	-.07	.34	.34
ISTPO	.04	.14	.37	.10	.56	.48	.18	.15	.17	.16	-.33	-.30	-.04	.01	.16	.04	-.02	.05	.14	.20
FATSVA	.66	.65	.11	.02	.16	.20	-.17	-.19	-.03	-.20	-.02	-.18	.05	.01	-.05	.07	-.08	.13	-.11	-.16
PROBLE	.78	.70	-.06	-.03	.04	.17	-.12	-.10	.04	-.16	.07	-.07	.11	.00	-.24	-.09	-.05	.17	-.23	-.27
POMOG	.62	.67	-.02	-.09	.13	.25	.19	.14	.02	-.13	-.11	-.18	-.04	-.16	-.06	.01	.04	.25	-.11	-.06
ORJAS	.44	.37	-.50	-.50	-.01	.18	-.19	-.25	.19	.08	.09	-.15	.14	-.09	-.08	.11	-.07	.08	.01	.06
KRITI	-.39	-.23	-.27	-.30	-.04	-.07	-.19	-.33	-.10	-.04	-.08	-.16	.10	.07	.33	.40	.11	-.03	-.01	.06
IDEAL	.55	.43	-.41	-.37	-.22	-.07	-.18	-.28	.02	-.14	.09	-.19	.14	-.03	.01	.23	-.27	-.10	-.01	-.04
USPOR	.15	.22	-.28	-.39	-.22	-.16	.02	-.20	.01	-.05	-.17	-.39	-.06	-.18	.41	.54	-.10	-.01	.17	.24
UVJE	.27	.34	-.45	-.60	.08	.23	-.08	-.18	.05	-.00	-.12	-.30	-.24	-.41	.01	.18	-.14	-.00	-.03	.08
ZAHTE	-.19	.05	-.46	-.57	.07	.15	.02	-.18	-.00	.02	-.23	-.35	.02	-.14	.33	.43	.20	.16	.08	.26
BOGOV	.31	.36	-.48	-.54	.19	.38	.22	.18	.12	.08	.08	.01	-.18	-.39	-.03	.01	.04	.19	-.14	-.02
UVJEZ	.39	.42	-.21	-.26	-.31	-.18	-.04	-.19	-.01	-.11	-.31	-.49	-.01	-.16	-.04	.19	-.06	.09	.21	.29
KONTR	.02	.24	-.33	-.47	.31	.38	-.25	-.35	-.12	-.14	-.15	-.31	.09	-.03	.08	.22	.20	.21	-.01	.11
POTICA	.17	.35	-.60	-.68	.18	.38	.13	.03	-.05	-.07	-.10	-.16	-.23	-.43	-.04	.07	.08	.15	-.25	-.07
OBECA	.18	.27	-.18	-.33	-.10	-.04	-.10	-.26	-.06	-.11	-.20	-.45	.01	-.11	.23	.38	-.07	.05	.35	.40
SAVJET	.28	.30	-.55	-.61	.31	.51	-.08	-.10	.05	.00	.05	-.11	.08	-.14	-.17	-.06	-.04	.08	-.00	.09
OCJEN	.64	.63	-.34	-.41	.05	.22	-.11	-.16	-.09	-.23	.20	-.13	.14	-.09	.05	.21	-.04	.22	.23	.21
POMVA	.53	.47	-.33	-.37	.06	.27	.17	.17	.17	.09	.17	-.00	.01	-.23	-.08	-.03	.03	.28	.22	.26
NABRA	.35	.40	-.04	-.17	-.18	-.10	-.06	-.19	.10	.01	-.34	-.49	-.11	-.21	.00	.18	-.05	.10	.17	.25
SKRETA	.40	.52	-.38	-.41	-.07	.06	.01	-.15	-.28	-.39	-.07	-.28	.04	-.12	.12	.31	-.02	.11	-.01	.03
NADZI	.04	.25	-.41	-.50	.25	.35	-.23	-.35	-.19	-.22	-.18	-.34	.19	.05	.07	.24	.16	.15	-.05	.06
UPOZO	-.13	.13	-.39	-.58	.34	.42	-.26	-.35	-.20	-.16	-.20	-.36	-.03	-.14	.01	.16	.14	.14	.12	.26
OPOMI	-.09	.11	-.28	-.46	.34	.39	-.29	-.40	-.14	-.14	-.32	-.48	.12	.04	.05	.21	.01	-.01	.09	.21
UKOR	-.21	-.14	-.05	-.15	-.25	-.27	.09	-.08	.04	.08	-.34	-.39	-.16	-.16	.27	.32	-.11	-.14	.24	.32
FRIJET	-.34	-.36	-.27	-.19	-.25	-.21	-.13	-.15	.06	.15	-.10	-.06	-.07	-.08	-.18	-.10	-.01	-.15	.00	.07
OGRA	-.34	-.35	-.21	-.20	-.22	-.19	-.19	-.21	.07	.17	-.17	-.17	-.09	-.10	-.18	-.09	-.05	-.15	.18	.25
ZABRA	-.28	-.25	-.29	-.20	-.22	-.16	-.05	-.09	-.03	.04	-.05	-.02	.03	-.01	-.09	-.02	.09	-.03	-.01	.06
POCPRI	.61	.45	.27	.29	-.07	-.04	-.11	-.04	.01	-.12	.09	-.06	.24	.21	-.18	-.12	-.08	.13	.27	.14
KASFRI	.66	.62	-.04	-.14	.11	.27	.10	.14	.05	-.06	-.02	-.13	-.15	-.29	-.27	-.19	-.04	.24	.15	.17
PATKON	.46	.53	.06	-.00	.04	.12	-.10	-.04	.03	-.04	.16	.03	-.01	-.13	-.10	-.03	.37	.56	.15	.17
SUSPAT	-.09	-.16	-.29	-.31	-.16	-.08	-.33	-.28	.37	.42	.15	.04	-.12	-.23	-.14	-.05	.09	.11	.15	.22
NAJRAZ	.07	-.05	-.13	-.13	.02	.10	.35	.22	.49	.46	-.35	-.29	.16	.06	.03	.00	-.18	-.15	.07	.17
TEMA	.64	.58	-.03	-.14	-.06	.03	-.02	-.04	.16	.02	.10	-.08	-.21	-.32	.02	.11	-.10	.16	.01	-.00
NAJKON	-.11	-.08	-.11	-.15	.20	.17	-.05	-.07	.01	.01	.08	.07	-.02	-.01	.17	.14	-.07	-.12	-.19	-.19
DORADA	-.03	-.10	-.07	-.05	-.25	-.20	-.22	-.14	.13	.18	.17	.11	-.11	-.16	-.17	-.13	.11	.14	.21	.21

nastavak tablice 7.

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8		FAC 9		FAC 10	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
TRASUS	.11	.26	-.06	-.24	-.08	-.01	.06	.01	.07	.09	-.23	-.26	-.45	-.53	-.04	.04	.15	.26	.12	.26
DUZSUS	.47	.56	.23	.15	.06	.08	.27	.26	-.05	-.15	.14	.07	-.01	-.08	.24	.18	.26	.47	.11	.08
BAVOB	.43	.50	-.25	-.14	-.20	-.06	.27	.19	.01	-.10	.18	.11	.17	-.04	.19	.23	.39	.51	-.10	-.05
BAVSKO	.47	.56	.04	-.00	-.03	.03	.01	.02	.09	-.01	.31	.15	.05	-.10	.22	.23	.45	.67	.12	.11
BAVSLO	.55	.56	.17	.13	-.03	.02	.28	.24	.15	.02	.12	.00	.12	.00	.27	.23	.25	.47	.19	.17
BAVOS	.66	.66	-.21	-.25	.03	.19	.15	.11	.03	-.12	.04	-.06	-.20	-.34	-.08	.02	-.05	.17	-.25	-.21
POZSUD	.37	.26	-.03	.16	-.16	-.08	.47	.39	-.22	-.33	-.12	-.07	.31	.28	-.08	-.08	-.22	-.17	-.05	-.12
OSJESU	.43	.35	.18	.25	.04	-.02	.35	.31	-.21	-.33	-.05	-.07	.24	.24	.03	.01	-.15	-.03	.10	.01
DISCE	.00	-.04	.01	-.06	-.03	-.05	.10	.13	.15	.17	.14	.19	-.47	-.43	.07	.01	-.17	-.12	-.21	-.20
MISDIS	.44	.34	-.12	-.09	-.24	-.15	-.13	-.09	-.33	-.39	.23	.00	-.00	-.08	-.16	-.03	-.22	-.03	.32	.20
TRAMJE	.28	.46	.34	.20	.08	.03	-.13	-.10	-.31	-.36	-.08	-.12	-.24	-.18	-.06	.00	.20	.31	.01	-.01
UKUJSP	.43	.58	.15	-.09	.03	.04	-.16	-.18	-.24	-.31	-.06	-.22	-.49	-.49	.02	.15	-.01	.20	.02	.03

Tablica 8.

Second set quasicanonical factor pattern and structure

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8		FAC 9		FAC 10	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
SKIMZI	.20	.25	.73	.76	.05	.15	.22	.25	.09	.08	-.09	.08	-.06	-.09	-.01	.19	.11	-.36	-.21	.33
SAOKIK	.01	.10	-.26	-.36	-.39	-.52	.26	.34	.05	.11	-.39	-.26	.18	.20	-.16	-.27	-.15	-.09	.10	.05
BRACNI	.03	.39	-.03	.10	.08	-.01	.10	.05	.10	.08	.52	.52	-.44	-.17	-.20	-.14	.04	-.22	.33	.42
KODZIV	.40	.17	.32	.42	.40	.33	.55	.51	-.05	-.13	-.21	-.10	-.24	-.23	-.02	.11	-.10	-.23	-.13	.10
FOL DJE	.18	.27	-.22	-.25	.06	-.10	.22	.19	.07	.12	.17	.22	-.04	.18	-.21	-.24	.36	.20	.12	.11
BRABES	.04	.29	-.24	-.36	-.48	-.55	.33	.44	-.06	.04	-.05	.08	.11	.22	.06	-.05	.00	-.13	.30	.32
KODZAJ	.18	.23	.75	.78	.13	.28	.10	.12	-.00	.01	.05	.18	.08	-.02	.18	.27	-.11	-.28	.03	.34
SKOOLA	.30	.46	-.30	-.29	.02	-.08	.41	.47	.00	.11	.28	.45	-.08	.19	.21	.19	-.04	-.26	-.00	.22
SKOHAJ	.13	.33	-.57	-.49	.14	-.03	.45	.45	-.02	.01	.41	.44	-.33	.02	.04	.08	-.02	-.20	.05	.13
ZAFOSR	.65	.68	.14	.13	.12	-.02	.41	.42	-.07	.07	.25	.48	-.17	.08	-.12	-.13	.09	-.24	-.10	.31
GDJERA	.63	.56	.13	.12	-.00	-.08	.26	.30	-.30	-.17	.11	.32	-.13	.02	-.09	-.14	.11	-.17	-.04	.31
OTATZV	.14	.06	.42	.31	.10	.18	.03	-.01	.05	.13	.25	.21	.21	.18	.11	.14	.40	.31	-.20	-.09
MAJIZV	-.20	-.02	.17	.09	.05	-.01	.04	-.05	.37	.35	.15	.06	.08	.13	-.31	-.26	.16	.17	-.02	-.08
STANNA	.15	.51	-.01	-.14	-.36	-.25	.02	.20	-.25	.01	.32	.57	.48	.55	.41	.29	-.19	-.38	.07	.42
GDJEST	-.57	-.17	.22	.30	.10	.28	-.09	-.14	-.20	-.28	.48	.26	.07	-.02	.04	.19	.03	-.03	.41	.30
EKOSTA	.17	.17	-.09	-.22	-.37	-.31	.03	.20	-.17	.10	.39	.64	.46	.54	.35	.22	-.15	-.36	.06	.40
GDROSI	.23	.40	.05	-.12	-.01	-.11	-.01	.01	.54	.70	.06	.30	.38	.57	-.04	-.13	.17	-.06	-.12	.03
SVADJE	.12	.30	-.01	-.19	-.04	-.14	.09	.09	.41	.55	.15	.29	.34	.50	-.08	-.14	.10	.05	-.21	-.07
FIZIKA	.01	.17	-.10	-.28	.04	-.05	.17	.16	.48	.60	.16	.24	.38	.53	.02	-.01	.11	.11	-.28	-.20
OTACAL	.12	.23	-.33	-.36	.19	.04	.09	.12	.54	.59	-.06	.17	.19	.43	.12	.08	.07	.01	.01	-.01
BRUALX	-.27	.25	.15	.12	-.19	-.25	-.03	-.03	.52	.52	.12	.22	.07	.20	-.25	-.25	-.12	-.21	.35	.34
SKIFOR	.19	.49	.02	-.01	-.28	-.39	-.17	-.13	.31	.40	.12	.32	-.17	.02	-.25	-.35	-.27	.38	.07	.27
NERFOR	.36	.60	.00	-.13	-.27	-.40	.08	.10	.12	.32	.39	.53	-.08	.16	-.27	-.37	-.10	-.25	-.22	.12
FRONFO	.52	.29	.13	.14	-.49	-.49	-.23	-.13	.29	.35	-.14	.03	-.42	-.32	.33	.12	.11	-.02	-.05	.06
FRUSFO	.41	.38	.15	.14	-.54	-.53	-.31	-.21	.24	.33	-.00	.18	-.35	-.24	.20	.00	-.05	-.18	-.00	.17

nastavak tablice 8.

	FAC 1		FAC 2		FAC 3		FAC 4		FAC 5		FAC 6		FAC 7		FAC 8		FAC 9		FAC 10	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
BELFOR	.35	.43	.20	.15	-.32	-.40	-.07	-.06	.12	.22	.15	.26	-.20	-.04	-.21	-.33	.25	.04	.11	.24
SOLFOR	.63	.76	-.14	-.07	.34	.20	-.16	-.07	.01	.16	-.17	.39	.22	.48	-.09	-.18	-.05	-.37	.35	.63
EVIPOR	.66	.78	-.09	-.03	.24	.12	-.17	-.07	.08	.23	-.14	.41	.14	.42	-.01	-.13	-.02	-.36	.35	.64
VRIJEM	.43	.60	-.20	-.14	.28	.17	-.24	-.16	.01	.13	-.12	.33	.20	.41	-.13	-.21	-.15	-.37	.29	.50
FUNDRO	.39	.67	.02	-.08	-.18	-.29	-.06	-.03	.06	.27	.42	.62	-.05	.20	-.27	-.37	-.12	-.32	-.13	.24
MATPUM	.48	.77	-.11	-.12	-.06	-.11	-.03	.09	-.16	.05	.24	.61	.10	.33	.04	-.06	-.24	-.52	.12	.53
INTSOC	.69	.72	-.04	-.02	.26	.16	-.31	-.22	-.03	.15	-.19	.35	.22	.41	-.11	-.23	-.13	-.37	.15	.49
RECIPRO	.21	-.00	-.27	-.20	-.20	-.23	.23	.32	.15	.12	-.25	-.16	-.22	-.13	.53	.44	.19	.11	.12	.01
OSNPRO	.17	.01	.13	.17	-.03	-.07	.18	.22	.15	.10	-.49	-.33	.08	.06	.12	.08	.34	.23	.34	.20
FATJEC	-.26	.09	.15	.25	.12	.21	.04	.01	.10	.05	.53	.44	-.10	.01	.19	.29	.19	-.02	.38	.35
FRADMA	-.47	-.14	.12	.23	-.15	-.17	.33	.33	.38	.21	-.16	-.21	-.16	-.17	-.01	.09	-.19	-.20	.48	.28
FRIDJU	-.30	-.13	-.20	-.07	.41	.44	-.10	-.15	.43	.32	.26	.21	-.16	-.05	.26	.39	-.34	-.26	-.10	-.14
FRGOUC	.13	.29	.32	.41	.26	.36	-.08	-.08	-.01	.01	.36	.46	.01	.10	.22	.28	.24	-.05	.30	.44
FRGOMA	-.22	.05	.45	.43	.02	.05	.44	.46	.22	.17	-.19	-.11	.20	.10	-.05	.07	-.41	-.40	.07	.22
FRGOUU	.12	-.05	-.20	-.06	.43	.44	-.23	-.24	.38	.30	.04	.11	-.26	-.14	.41	.45	-.14	-.11	-.20	-.20

Iz tabele 5 proizlazi da je u ovom slučaju ekstrahirano 10 značajnih parova kvazikanoničkih faktora, te da oni objašnjavaju 83% zajedničke varijance probandove percepcije tretmana s jedne, te obiteljskih prilika maloljetnika s druge strane.

Od toga više od polovice ukupne zajedničke varijance (51%) sadrže prva 3 para kvazikanoničkih dimenzija, a ostali faktori objašnjavaju statistički značajan, ali relativno mali dio veza ovih grupa varijabli. No, kako tabela 6 pokazuje da svi izolirani parovi kvazikanoničkih dimenzija značajno koreliraju, njihove je strukture ipak vrijedno razmotriti. Bit dobivenih veza označen je u tabelama 7 i 8.

Vidimo da se u prvom paru kvazikanoničkih faktora generira vrlo velik broj varijabli, kako iz prvog, tako i iz drugog seta. On ujedno nosi i najveći postotak povezanosti dvaju skupa varijabli pa zapravo predstavlja generalni faktor koji sadrži bit povezanosti ispitanikove katamnističke percepcije tretmana i njegovih obiteljskih prilika koje su evidentirane za vrijeme provođenja mjere. U prvoj se dimenziji svojim visokim pozitivnim koeficijentima ističu sve varijable koje označavaju dobru ukupnu prihvaćenost mjere. Druga je dimenzija strukturirana od niza varijabli kojima su obuhvaćene obitelji čije karakteristike isključuju potrebu za bilo kojom vrstom socijalno-zaštitnih intervencija društva.

Generalno uzevši, obitelji koje ne iziskuju socijalno-zaštitne intervencije generiraju probande zadovoljne odabirom mjere, njenim trajanjem, razumijevanjem organa krivičnog postupka te načinom na koji je patronažer provodio mjeru. Ovi probandi procjenjuju da su voditelji pretežno koristili pozitivna pedagoška sredstva, te da su svoju pažnju adekvatno posvetili svim sadržajima mjere (obitelji, školovanju, slobodnom vremenu i ostalom).

Na specifičnije povezanosti odgojne mjere videne očima probanada i njegovih obiteljskih prilika ukazuju ostali parovi kvazikanoničkih faktora.

Tako se u prvom faktoru drugog para kvazikanoničke dimenzije kumuliraju varijable čija nam distribucija pokazuje da su patronažeri, po procjenama probanada, vrlo rijetko ili nikada koristili poticaj, savjet, uvjerenje, upozorenje, zahtjev, nadzor, objašnjenje, opomenu i kontrolu. To nam govori o mjeri u kojoj je premalo zastupljen veliki broj pedagoških sredstava što, pak, upućuje na preslab angažman voditelja mjere. Druga dimenzija ovog kvazikanoničkog para ističe strukturalno cjelovite obitelji u kojima majke češće imaju nižu školsku spremu, a za koje je značajno da je voditelj tokom mjere više puta kontaktirao s oba roditelja.

Ovaj kvazikanonički par, dakle, strukturalno cjelovite obitelji, slabo obrazovanje majke i češće kontakte

voditelja s oba roditelja povezuje s probandima koji voditelj rad procjenjuju nedostatnim.

Treći par kvazikanoničkih faktora u prvom setu varijabli nije osobito jasno definiran, već ga podjednako strukturira većina varijabli ovog seta, no ipak najviše pozitivne koeficijente nalazimo kod varijabli pri kojima ispitanik procjenjuje da spol patronažera ne utječe na uspješnost mjere te da je voditelj često upotrebljavao nadzor i upozorenje. Na to se iz drugog seta nadovezuju visoki koeficijenti varijabli koje označavaju brojčano veće obitelji čiji članovi manifestiraju socijalno patološka ponašanja, a u kojima je voditelj više puta kontaktirao sa svim ukućanima.

Možemo reći da se u ovom paru kvazikanoničkih faktora obitelji koje iziskuju socijalno-zaštitne intervencije društva povezuju s probandima koji preferiraju stručnost voditelja, a čiji su voditelji često koristili kontrolirajuća pedagoška sredstva.

Četvrti par kvazikanoničkih faktora u prvom setu generira ispitanike koji su nezadovoljni tadašnjim ponašanjem suca, čiji su voditelji kontrolu i opomenu koristili rijetko, a koji tokom mjere nisu pozivani na sud. Drugi faktor u ovom paru prevalentno formiraju varijable koje govore o zaposlenosti, višoj školskoj spremi oba roditelja i većem broju susreta voditelja s majkom probanda.

Poopćeno govoreći, cjelovite socijalno superiorne obitelji u kojima voditelj kontaktira s majkom maloljetnika generiraju relativno uspješne probande, nezadovoljne ponašanjem suca koji je mjeru izrekao.

Statistički značajni koeficijenti varijabli koje tvore prvu dimenziju petog para kvazikanoničkog faktora govore o ispitanicima koji procjenjuju da njihovi voditelji gotovo nikada nisu koristili "skretanje motiva zamjenom cilja", koji nisu zadovoljni trajanjem mjere (čini im se preduгим), koji ne podržavaju upućivanje maloljetnika u Disciplinski centar, PBiN smatraju preoštrom mjerom obzirom na počinjen delikt, a vjeruju da im ona nije "ni pomogla, ni odmogla". Oni su tokom mjere s patronažerom najčešće razgovarali o njihovom ponašanju u slobodno vrijeme i ostalim problemima, a najčešće su se susretali u ispitanikovo obitelji. Iz drugog su seta tu najzastupljenije varijable čiji pozitivni koeficijenti označavaju obitelji u kojima odnosi nisu poremećeni, te u kojima nema alkoholizma, svađa ni fizičkog razračunavanja.

Ovdje se, naime, obitelji relativno skladnih interpersonalnih odnosa povezuju s probandima nezadovoljnim težinom i dužinom mjere za koju drže da im je bila nepotrebna.

Šesti se par kvazikanoničkih faktora u prvom dijelu pretežno sastoji od projekcija varijabli koje upućuju na izostajanje ili rijetko korištenje opomene, nagrade,

uvježbavanja, obećanja i ukora te probandovo nezadovoljstvo ponašanjem organa krivičnog gonjenja. U drugom se faktoru najviše ističu varijable koje opisuju obitelji povoljnog socioekonomskog statusa, relativno visoko obrazovanih i zaposlenih roditelja u kojima je voditelj kontaktirao s očevima probanada, ali se ipak prevalentno bavio samim maloljetnikom, a ne problemima u obitelji.

U ovom kvazikanoničkom paru socijalno ekonomski superiorne obitelji u kojima voditelj kontaktira s očevima probanda koreliraju s relativno uspješnim probandima nezadovoljnim ponašanjem organa krivičnog postupka.

Značajne projekcije varijabli u prvom setu sedmog para kvazikanoničkih faktora povezuju relativno kratke sastanke voditelja mjere i probanda s njegovom procjenom o ukupnoj uspješnosti mjere koja nije zadovoljavajuća, uz koju često ide i boravak probanda u Disciplinskom centru (radi nepoštivanja dogovora s voditeljem) kao i rijetka upotreba poticaja i uvjeravanja u odgojnom radu voditelja. Na takvu se percepciju tretmana nadovezuju obitelji probanada za koje su karakteristični povoljan socioekonomski status i skladni međuljudski odnosi (bez svađa, fizičkih razračunavanja i alkoholizma).

Ovdje je, dakle, uspostavljena korelacija između obitelji povoljnog socioekonomskog statusa te povoljne obiteljske "atmosfere" i probanada nezadovoljnih mjerom.

Česta upotreba kritike, uvjeravanja i zahtjeva u voditeljevom radu, kao i probandovo zadovoljstvo ponašanjem suca, u osmom se paru kvazikanoničkih faktora vezuju uz rad voditelja odgojne mjere za koji je karakteristično gotovo istovremeno upoznavanje svih članova obitelji maloljetnika te često kontaktiranje sa svim tim članovima.

Drugim riječima, učestali kontakti voditelja mjere sa svim članovima obitelji, generiraju probande koji procjenjuju da su njihovi voditelji često koristili kontrolirajuće i informativne postupke, a zadovoljni su ponašanjem suca koji je mjeru izrekao.

Deveti je par kvazikanoničkih faktora u prvoj dimenziji prvenstveno određen probandovim zadovoljstvom prosječnim trajanjem susreta, zastupljenošću raznorodnih tema u tim susretima te stavom da su mlade osobe uspješniji voditelji. Na to se nadovezuju obitelji koje su korisnici materijalne pomoći, a u kojima su kontakti majki i voditelja vrlo rijetki. Ipak je u ovom kvazikanoničkom paru najistaknutija povezanost obitelji ispodprosječnog ekonomskog statusa i probanada koji su provedenom mjerom zadovoljni.

U desetom, posljednjem značajnom paru kvazikanoničkih faktora, iz prve je dimenzije relativno zastupljenija varijabla koja označava često korištenje obećanja

kao pedagoškog sredstva, a u drugoj dimenziji nalazimo visoke pozitivne koeficijente varijabli koje se sve odnose na prosječan i iznadprosječan ekonomski status obitelji nekadašnjeg probanda.

Drugim riječima, ova nam kvazikanonička dimezija ukazuje na povezanost česte upotrebe obećanja u voditeljevom radu s maloljetnikom i zadovoljavajućeg socioekonomskog statusa obitelji maloljetnika.

Razmotrimo li strukturu svih izoliranih parova kvazikanoničkih faktora, vidjet ćemo da se, iako su u pitanju subjektini doživljaji odgojne mjere, u osnovnim crtama određena obilježja obitelji probanada distribuiraju kao i u analizi obiteljskih prilika i objektivnih pokazatelja efikasnosti tretmana.

Naime, i ova kvazikanonička analiza kovarijanci pokazuje da se pozitivan doživljaj provedenog socijalnopedagoškog tretmana veže uz obiteljske prilike za koje su karakteristični neporemećeni međuljudski odnosi, iznadprosječan ekonomski status i ponašanje članova obitelji koje isključuje potrebu bilo kakvih socijalno-zaštitnih intervencija. Potonje se osobito ističe u prvom, četvrtom, petom i šestom paru kvazikanoničkih faktora. Eventualna nezadovoljstva probanada se u ovim slučajevima isključivo odnose na ponašanja organa krivičnog postupka. Pored toga, poželjnim su se pokazali i kontakti voditelja mjere kako s roditeljima, tako i s ostalim članovima probandove obitelji (osmi par kvazikanoničkih faktora). Njihova je uspješnost, međutim, u visokoj korelaciji s količinom i težinom obiteljskih problema koje bi voditelj u tim kontaktima trebao rješavati. Tako se, na primjer, u socioekonomski prosječnim obiteljima ovi kontakti nadovezuju na povoljnu percepciju mjere, dok su se u obiteljima koje iziskuju socijalno-zaštitne intervencije društva pokazali nedostatnima (treći par kvazikanoničkih faktora).

U tom je smislu zanimljiva korelacija sedmog para kvazikanoničkih faktora gdje povoljni odnosi među članovima obitelji i prosječan ekonomski status generiraju probande nezadovoljne mjerom. Kako je za te ispitanike karakterističan i boravak u Disciplinskom centru, skloni smo tvrditi da nezadovoljstvo proističe iz nedovoljnog angažmana voditelja na provođenju mjere što se, pak, reflektiralo na nekvalitetan odnos između voditelja i probanda. Da je za nepovoljan doživljaj mjere od ekonomskog statusa obitelji odgovorniji stručni rad voditelja, pokazuje i deveti par kvazikanoničkih faktora koji loše materijalne prilike i rijetke kontakte voditelja s probandovom majkom povezuje s ispitanikovim zadovoljstvom provedenom mjerom. Njihove voditelje,

međutim, karakteriziraju česti susreti s maloljetnicima i adekvatan rad na različitim sadržajima PBiN-a.

Relativnost strukturalne cjelovitosti obitelji pokazuje struktura drugog kvazikanoničkih faktora. U ovom se slučaju na strukturalno cjelovite obitelji nadovezuje probandovo nezadovoljstvo provedenom mjerom. Zanimljivo je da u ovom kvazikanoničkom faktoru voditelji često kontaktiraju s roditeljima maloljetnika. Na žalost, ostalo je otvoreno pitanje kakav je karakter tih kontakata i što se u biti krije iza formalne cjelovitosti obitelji. Kako je temelj probandovog nezadovoljstva mjerom nedovoljno korištenje široke skale pedagoških sredstava u voditeljevom radu s njime, opet se kao problem ističe adekvatnost provođenja progama PBiN-a.

Kroz sve parove kvazikanoničkih faktora, međutim, dolazi do izražaja da na probandovu percepciju provedene odgojne mjere istovremeno utječe sklop obiteljskih prilika koje se nadovezuju na različite modalitete provođenja socijalnopedagoškog tretmana. Isto je tako vidljivo da u mnogim slučajevima česti kontakti njenog voditelja s članovima obitelji nisu rezultirali povoljnom percepcijom tretmana što se, pak, osnovano može shvatiti kao izostajanje ostvarivanja svrhe ove mjere. Vrlo se vjerojatno radi o obiteljima koje iziskuju kvalitetnije i dalekosežnije intervencije društva, za što se isključivi angažman voditelja pokazao nedostatnim. Za nepovoljan doživljaj mjere je, osim toga, vrlo često odgovoran i presudan neadekvatan odnos između samog probanda i njegovog voditelja o čemu na svoj način svjedoče ocjene ispitanika o kvantiteti primjene raznorodnih pedagoških sredstava tokom provođenja mjere. Prisjetimo li se, pak, interacijskog odnosa između individue i društvene sredine, odnosno odnosa po kojem je mjera u kojoj okolina determinira osobu gotovo jednaka mjeri u kojoj osoba determinira okolinu, ponovno dolazimo do spoznaje da se PBiN-om svrha odgojnih mjera može ostvariti i u obiteljima koje karakteriziraju određene nepovoljne okolnosti. Iza toga, naravno, mora stajati kvalitetan program i angažman većeg broja društvenih institucija, pri čemu je voditelj ključna, ali ne i jedina osoba koja provodi mjeru. Petak (1990, str. 32) tako s pravom ističe da je za uspješnost probacije u konkretnom slučaju, "neophodno da besprijekorno funkcioniraju sve karike u individualnom programu preodgoja - pripremnog postupka na sudu i glavne rasprave kada se mjera izriče, preko aktivnosti stručnog tima u centru za socijalni rad, roditelja, nastavnika i svih drugih organizacija u lokalnoj zajednici. Izostajanje bilo kojeg od aktera dovodi u pitanje efekte cjelokupnog programa odgoja i preodgoja."

6. ZAKLJUČAK

Kvazikanoničke analize kovarijanci obiteljskih prilika probanada s jedne, te varijabli efikasnosti i ispitanikove percepcije tretmana s druge strane, provedene na uzorku od 158 delinkvenata kojima je sud u vrijeme maloljetstva izrekao odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor, pokazale su izvjesne pravilnosti u odnosu obiteljskih prilika te uspješnosti i doživljaja mjere.

Pokazalo se da je odgojna mjera pojačana briga i nadzor svoju svrhu najuspješnije ostvarila kod probanada koji potiču iz obitelji neporemećenih interpersonalnih odnosa i socijalno-ekonomski superiornog statusa. Za njih je karakteristično da ne iziskuju socijalno-zaštitne intervencije društva. Ovakav je odnos uspostavljen u oba slučaja, odnosno obzirom na procjene samih probanada i obzirom na procjene uspješnosti mjere po relevantnim sociološkim osobinama ispitanika. Iz obje analize proizlazi i da su za uspješnost mjere poželjne brojčano male obitelji u kojima su mogući kontakti voditelja mjere s oba probandova roditelja.

Strukturalna cjelovitost obitelji, međutim, sama po sebi ne utječe na uspješnost mjere. Mjera je, naime, u jednakoj mjeri uspješna i u strukturalno cjelovitim i u strukturalno necjelovitim obiteljima. Njenu uspješnost isključivo generiraju skladni međuljudski odnosi, bez obzira na stukturu obitelji.

Ostale ispitivane karakteristike obitelji (prosječan ili loš socio-ekonomski status, obrazovanje probandovih roditelja, socio-patološka ponašanja članova obitelji) i kvantiteta kontakata voditelja mjere s njenim članovima u jednakoj mjeri participiraju i u uspješnim i u neuspješnim realizacijama ove odgojne mjere.

Postavljenu hipotezu po kojoj će efikasnije i pozitivnije doživljena odgojna mjera pojačana briga i nadzor biti evidentirana kod probanada koji potiču iz obitelji koje ni po kojoj osnovi ne iziskuju socijalnozaštitne intervencije društva, dakle, možemo prihvatiti. Međutim, moramo reći da se njena uspješnost u odnosu na mnoge manje povoljne obiteljske prilike distribuira veoma različito i da nisu evidentirane striktno određene i jednoznačne relacije između nekog obilježja obitelji i stupnja efikasnosti mjere. Simptomatičan je trend smanjivanja efikasnosti socijalno-pedagoškog tretmana kada se u obitelji nalaze dva i više nepovoljna obilježja, bez obzira na njihov karakter. Navedeno upućuje na zaključak da, zbog vrlo malog broja maloljetnih delinkvenata čije su obitelji superiornog socioekonomskog statusa, a koje karakteriziraju neporemećeni interpersonalni odnosi, te zbog svih prednosti vaninstitucionalnog spram bilo koje vrste institucionalnog tretmana, ustaljene modele provođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor nužno treba nadopunjavati i usavršavati.

Pri je tome osobitu pažnju potrebno pokloniti iznalaženju efikasnijih načina utjecanja na interpersonalne odnose unutar obitelji probanada. O tome svjedoče i mnogi drugi autori. Moris Terence, primjerice, naglašava da u nastajanju delinkvencije imaju mogo manju ulogu materijalne datosti, a mnogo više pripadnost određenom društvenom sloju i psihološka situacija u obitelji. Za delinkventno ponašanje maloljetnika Wurtenberger odgovornima smatra sukobe između roditelja, a Sculler i Sieverts kao tipične etiološke čimbenike te pojave navode poremećenu i razorenu obitelj i bračne sukobe roditelja (po Brajša, 1979).

Baldwin i suradnici (1945) zaključili su da, ukoliko odnos roditelja prema djeci karakterizira odnos "prihvaćanja i demokratičnosti", kod djece češće nalazimo brz intelektualni razvoj, visok stupanj originalnosti, emocionalnu sigurnost i manji stupanj razdražljivosti. U obiteljima gdje je osnovni stav roditelja "aktivno odbijanje", djecu često karakterizira sporiji intelektualni razvoj, nedostatak originalnosti, emocionalna nestabilnost, agresivnost, buntovnost i svadljivost (po Bojanović, 1988).

Isto tako, međuljudski odnosi u značajnoj su mjeri određeni osobinama ličnosti onih ljudi koji su u njih uključeni. Društvena i kulturna sredina, osobe i međuljudski odnosi stoje u odnosu složenog uzajamnog djelovanja. Osoba određuje oblike odnosa u koje je uključena, ali se i sama razvija u interakciji s drugima. Na taj način svaki pozitivni pomak u probandovom ponašanju indirektno utječe i na postojeću obiteljsku atmosferu koja s time stoji u dinamičkom odnosu. Drugim riječima, koliko je identitet maloljetnog delinkventa određen identitetom njegove obitelji, toliko je identitet obitelji određen identitetom maloljetnog delinkventa, a njegovi su simptomi vrlo često odraz sindroma čitave obitelji. Stoga je nužno da tretman obitelji postane sastavni dio programa društvenih mjera usmjerenih na resocijalizaciju maloljetnih delinkvenata. Taj je dio provođenja pojačane brige i nadzora zastupljen i u zakonskom (čl. 14, st. 4 KZ RH) i u socijalno-pedagoškom osmišljavanju mjere, ali u praksi očigledno još nije postigao punu afirmaciju. Da bi do toga došlo, nužno je da realizacija PBiN-a ne bude prepuštena samo voditelju mjere, već bi u njoj i u formalnom i u stvarnom smislu morale sudjelovati sve relevantne društvene instance (sudovi, školsko osoblje, stručni timovi centara za socijalnu skrb i dr.), a globalno bi društvo za to trebalo osigurati odgovarajuća društvena sredstva. Ovaj rad, naime, pokazuje da je u okviru PBiN-a moguće postići zadovoljavajuće rezultate i u radu s maloljetnicima iz obitelji s raznorodnim teškoćama, ali iza toga stoji dobro osmišljen, stručan i dugotrajan rad.

Smatramo da će, sve dok ti preduvjeti ne budu zadovoljeni, ovakva i slična ispitivanja efikasnosti socijalnopedagoškog tretmana uvijek davati slične poruke i da će se svoditi na ponovna detektiranja propusta provedenih tretmana.

7. LITETRATURA

1. Bašić, J. (1990): Porodične prilike prije izricanja odgojne mjere i uspješnost mjere, Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
2. Bezinović, P. (1990): Poimanje vlastite kompetentnosti i socijalna anksioznost, Sociologija, 1-2.
3. Bojanović, R. (1988): Psihologija međuljudskih odnosa, Naučna knjiga, Beograd.
4. Brajša, P. (1972): Važnost obiteljskog faktora u psihodinamskom pristupu juvenilnom delinkventu, Psihopske ličnosti, Izdanje Psihijatrijske bolnice Vrapče, Zagreb.
5. Brajša, P. (1990): Drugačiji pogled na brak i obitelj, Globus, Zagreb.
6. Kovačević, V. (1976): Efikasnost resocijalizacije maloljetnih delinkvenata koji pripadaju različitim taksonomskim skupinama određena na temelju njihovih psiholoških i socioloških karakteristika (disertacija), Fakultet za defektologiju, Zagreb.
7. Mitrović, M. (1992): Problemi komunikacije obitelji predškolskog djeteta u izbjeglištvu: preventivni vid, Dijete, obitelj, rat i humana komunikacija (Zbornik radova), Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Institut za zaštitu majki i djece, Zagreb.
8. Petak, O. (1990): Iskustva i solucije odgoja i preodgoja izvan institucije, Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
9. Singer, M. (1992): Krivično pravo i kriminologija, Globus, Zagreb.
10. Skaberne, B. i sur. (1969): Analiza in uspešnost izvajanja vzgojnega ukrepa stožjega nadzorstva skrbstvenega organa, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.
11. Swinnen, E. (1972): Terapija obitelji - nova tehnika liječenja kažnjenika, Psihopske ličnosti, Izdanje Psihijatrijske bolnice Vrapče, Zagreb, str. 435-439
12. Tasić, D. (1992): Obiteljske prilike maloljetnika kao sadržaj i kao indikator uspješnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor, Defektologija, 28, 1-2 (suplement), 119-137.
13. Uzelac, S. i sur. (1990): Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
14. Uzelac, S. (1992): Sud za maloljetnike u funkciji programiranja efikasne odgojne mjere pojačana briga i nadzor, Defektologija, 28, 1-2 (suplement), 1-35.

PROBATIONERS FAMILY CIRCUMSTANCES AS AN ELEMENT OF SUCCESSFULNESS OF THE EDUCATIONAL MEASURE INTENSIFIED CARE AND SUPERVISION

Summary

The aim of this paper is to answer the question of intensity and the relation between juveniles family circumstances, considered as a social and pedagogical frame for educational measure intensified care and supervision. The study is a part of scientific project "Evaluation of the treatment model for youth with behaviour disturbances", the thematic unit "Juvenile delinquents on probation". Two quasicanonic analysis of covariance have been done. The first QCCR investigates relations between juveniles family as the other group of variables. The other QCCR relates to the same family circumstances and variables which show probationers perception of treatment. The basic hypothesis is that educational measure intensified care and supervision will be more efficient and better experienced in probationers who be more efficient and better experienced in probationers who come from families which do not require any kind of socialprotecting intervention. The survey was carried out on the sample of 158 examines who were given the educational measure intensified care and supervision in Zagreb in the period between 1. 10. 1982. and 15. 1. 1985. All the subjects have been living in Zagreb, and most of them are males (90%). Eight pairs of quasicanonic factors have been isolated by the first and ten by the second analysis. The hypothesis has been confirmed and the author indicates possible applications of the results in realisation of such educational measure.

KEY WORDS: intensified care and supervision, family, juvenile delinquents, interpersonal relations, quasicanonical analysis of covariances, catamnestic